

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โดยการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างประชากรของการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1. สุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ทั้งโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ประเภทละ 15 โรงเรียนทั้งหมด 45 โรงเรียน
2. ครูสังคมศึกษาที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้โรงเรียนละ 10 คน รวมทั้งหมด 450 คน

การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสำหรับถามความคิดเห็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แบบสอบถามมีลักษณะเหมือนกัน โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1. เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Multiple choice) เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2. เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โดยการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน

ตอนที่ 3. เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรม โดยกำหนดหัวข้อย่อยให้ 10 หัวข้อ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงในเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้เหมาะสมแล้วนำไปทดลองใช้กับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนลาติจูดจฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนปทุมคงคา จำนวน 20 คน ซึ่งไม่ใช่ตัวอย่างประชากรจริง นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้กับตัวอย่างประชากรจริงที่ได้เลือกไว้ แบบสอบถามที่ส่งไปสอบถามครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล 150 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 133 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.67 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ 150 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 128 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85.33 และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือค่าสนาต่าง ๆ 150 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 114 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76 แบบสอบถามที่ได้รับคืนมารวมทั้งสิ้น 375 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.33 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ถ้าปรากฏว่าการทดสอบมีนัยสำคัญในตัวประกอบใด จะทำการทดสอบค่าเฉลี่ยหรือมีข้อมูลที่แตกต่างกันเป็นคู่ ๆ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences : SPSS) ที่สถาบันคอมพิวเตอร์ จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง และอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ

1. เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือค่าสนาต่าง ๆ เป็นหญิงมากกว่าชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 20-29 ปี และนับถือศาสนาพุทธ มี

วุฒิทางการศึกษาคือระดับปริญญาตรี ศึกษาเน้นหนักทางด้านวิทยาศาสตร์ ทว่าการสอนวิชาสังคมศึกษาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป มีความสนใจต่อการสอนจริยธรรม และมีความรู้ในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น 2521 พอสมควร ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ คิดว่าเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมควรมาจากหัวข้อที่มีในหนังสือตามหลักสูตรกระทรวงและค่านิยมที่ดีของสังคม ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์คิดว่า เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมควรมาจากหัวข้อที่มีในหนังสือตามหลักสูตรกระทรวงเท่านั้น นอกจากนี้ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ไม่เคยร่วมงานกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ไม่เคยไปศึกษาหรือปฏิบัติงานด้านจริยธรรมมาก่อน แต่ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ เคยไปศึกษาหรือปฏิบัติงานด้านจริยธรรมมาก่อน ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์คิดว่าผู้ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาจริยธรรมคือครูที่สอนวิชาอื่น แต่ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ คิดว่าผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนมาใช้ในการสอน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจริยธรรม ครูสังคมศึกษาทั้งในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ นำมาใช้ได้พอสมควร

ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อความที่มีลักษณะเป็นจริยธรรม และประเภทของจริยธรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลร้อยละ 98.50 มีความคิดเห็นว่าคุณค่าของข้อความหรือเนื้อหาเป็นจริยธรรมมากที่สุด ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ร้อยละ 99.22 เห็นว่าคุณค่าของข้อความหรือเนื้อหาเป็นจริยธรรมมากที่สุด และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ร้อยละ 100.00 เห็นว่าคุณค่าของข้อความหรือเนื้อหาเป็นจริยธรรมมากที่สุด นอกจากนี้พบว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลร้อยละ 41.35 โรงเรียนราษฎร์ร้อยละ 46.09 มีความเชื่อสัจยที่สุด ไม่เอาเปรียบผู้อื่นแล้วในตัวเอง และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลร้อยละ 30.08 โรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ร้อยละ 47.37 จะถ่ายทอดการนำหลักคำสอนของศาสนาไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันให้แก่นักเรียน

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักผู้ตรสังคัมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ

2.1 ครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมโดยการสอนในห้องเรียนว่ามีบทบาทมากในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1.1 การสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม โดยสอนในวิชาจริยธรรมโดยตรง และสอนสอดแทรกกับวิชาอื่นในกลุ่มวิชาสังคัมศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรม

2.1.2 การตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนจริยธรรมเน้นที่การนำความรู้ไปปฏิบัติได้ และการพัฒนาทัศนคติที่พึงประสงค์

2.1.3 การสกัดลำดับเนื้อหาที่ต้องสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและสัมพันธ์กับเหตุการณ์ปัจจุบัน

2.1.4 การใช้วิธีการสอนแบบสืบส่วนส่อบส่วน

2.1.5 การใช้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์มาประกอบการสอนจริยธรรม

2.1.6 การวัดผลการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโดยเน้นความสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน

2.1.7 การวัดและประเมินผลด้วยวิธีการทดสอบแบบปรนัย กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล

ส่วนเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรมด้วยวิธีการท่องจำ ครูสังคัมศึกษา มีความเห็นว่ามีบทบาทน้อย

2.2 ครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอนว่ามีบทบาทมากในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.2.1 การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

2.2.2 ให้โอกาสนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

2.2.3 การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับชุมนุมสังคัมศึกษา และชุมนุมพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

2.2.4 การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการแสดงผลกิจกรรมทางคำสอนต่าง ๆ หรือวันสำคัญทางคำสอน และการจัดประกวดความสะอาดของห้องเรียน

2.2.5 การประเมินผลกิจกรรมโดยเน้นความสำคัญของการนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ทักษะคิด ความเชื่อ และศรัทธา

2.2.6 การใช้แบบทดสอบวัดผลกิจกรรมเมื่อจบภาคเรียน

2.2.7 การมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหา ส่วนตัวของนักเรียน

2.2.8 การแก้ปัญหาส่วนตัวของนักเรียน เป็นรายบุคคลโดยวิธีเชิญผู้ปกครองมาพบ

2.2.9 การลงโทษนักเรียนที่ก่อปัญหาด้วยวิธีว่ากล่าวตักเตือนเป็นการส่วนตัว และติดต่อให้ผู้ปกครองรับทราบ

2.2.10 การชมเชยนักเรียนที่ทำความดีต่อเพื่อนนักเรียนในชั้นเรียนหรือหน้าแถว

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคัมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือคำสอนต่าง ๆ

3.1 ครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมโดยการสอนในห้องเรียนในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

3.1.1 การสอนในวิชาจริยธรรมโดยตรง และการสอนสอดแทรกกับวิชาอื่นในกลุ่มวิชาสังคัมศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรม ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.2 การตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนจริยธรรม เกี่ยวกับการนำความรู้ไปปฏิบัติได้นั้น ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือคำสอนต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือคำสอนต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.3 การวัดลำดับเนื้อหาที่ต้องสอนตามหลักสูตร ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.4 กิจกรรมการเรียนการสอนนจริยธรรม ปรากฏว่าครูสังคมศึกษา
ในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.5 การใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาใน
โรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.6 การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนนจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้
อุปกรณ์ของจริง ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคม
ศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล
และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือ
ศาสนาต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้เกี่ยวกับการใช้สไลด์ ปรากฏว่า
ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์
และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ กับโรงเรียนใน
เครือศาสนาต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.7 การวัดผลการพัฒนาจริยธรรม เกี่ยวกับความสามารถนำไป
ปฏิบัติได้ ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาใน
โรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และเมื่อ
เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล กับโรงเรียนในเครือศาสนา
ต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.1.8 การใช้วิธีการวัดและประเมินผล ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาใน
โรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท
ในการพัฒนาจริยธรรมโดยการคัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียน
นอกเวลาสอนในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

3.2.1 การคัดและดำเนินการกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่าครู
สังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.2 วิธีการในการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อ
พัฒนาจริยธรรมเกี่ยวกับการบังคับให้นักเรียนทุกคนที่เรียนวิชาจริยธรรมเข้าร่วม ปรากฏว่าครู
สังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือ
ศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และเมื่อเปรียบเทียบความ
คิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ พบว่ามีความ

คิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับชุมนุมทางวิชาการหรือสังคม เพื่อช่วยพัฒนาจริยธรรมในเรื่องต่อไปนี้

3.2.3.1 ชุมนุมสังคมศึกษา ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ กับโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.3.2 ชุมนุมกีฬาและพลานามัย ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.3.3 ชุมนุมพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.3.4 ชุมนุมอนุรักษ์ธรรมชาติ ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.3.5 ชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.3.6 นอกจากนี้เกี่ยวกับสหกรณ์ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนใน

เครือข่ายต่าง ๆ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4 กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดและมีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้

3.2.4.1 การนิมนต์พระมาแสดงธรรมะและให้โอวาทแก่นักเรียน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4.2 การจัดป้ายนิเทศ สัปดาห์รศการแสดงพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ หรือวันสำคัญทางศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4.3 การจัดประกวดมรรยาท ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4.4 การจัดประกวดการจัดโต๊ะหมู่บูชา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4.5 การจัดพิธีในวันสำคัญทางศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4.6 การจัดแข่งขันกีฬา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือข่ายต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.4.7 การนำนักเรียนไปร่วมในวันสำคัญทางศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

3.2.4.8 นอกจากนี้เกี่ยวกับการนำนักเรียนชมพิธีกรรมทางศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.5 การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.6 การใช้วิธีการวัดผลเมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแล้วเกี่ยวกับการให้เขียนรายงาน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้เกี่ยวกับการให้รายงานเดี่ยวในชั้น ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล กับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.7 การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาส่วนตัวของนักเรียนในเรื่องต่อไปนี้

3.2.7.1 การสูบบุหรี่ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.7.2 การเล่นยาเสพติดให้โทษ กัญชา ผงขาว เฮโรอีน และแคปซูล ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ส่วนครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.8 การแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับการรายงานความประพฤตินักเรียนให้ผู้ปกครองทราบทางจดหมาย ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ กับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.9 การลงโทษนักเรียน เมื่อนักเรียนก่อปัญหาเกี่ยวกับการหักคะแนนความประพฤติ ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ แต่ไม่แตกต่างกับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2.10 การใช้แรงจูงใจ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาจริยธรรม ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

4. ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ จัดตามลำดับความถี่ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน พบว่าหลักสูตร เน้นแต่ทางด้านเนื้อหาวิชาการ ครูสามารถแทรกกิจกรรมในขณะสอนน้อย เนื้อหาที่ส่งเสริมจริยธรรมโดยตรงมีน้อย และเป็นไปในลักษณะนามธรรมมากเกินไป ทำให้นักเรียนขาดความสนใจเห็น เป็นเรื่องล้าสมัย ไม่เห็นความสำคัญ นอกจากนี้หลักสูตรไม่เน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน บางหัวข้อในหลักสูตรมีมากเกินไป ความหมายกว้างขวางไม่เหมาะสมกับชั้นเรียน บางหัวข้อเรียนซ้ำ ๆ กันตั้งแต่ชั้นเล็กจนถึงชั้นมัธยม เนื้อหาบางเรื่องลึกซึ้งเกินกว่าครูทั่วไปจะสอนให้นักเรียนเข้าใจได้ บางตอนง่ายเกินไป แต่บางตอนยากเกินไป

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน ไม่ได้รับการสนับสนุนมากนัก เพราะไปเน้นความสำคัญของการสอบเพื่อเข้าเรียนในชั้นสูงกว่าให้ได้ เน้นการเป็นเลิศทางวิชาการ การสนับสนุนให้ครูเข้าอบรมในเรื่องของจริยศึกษา การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร คอยเข้มงวดกวดขัน โดยเฉพาะเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ไม่สนับสนุนให้ครูได้แสดงความคิดเห็น หรือกระทำงานต่าง ๆ อย่างเสรี

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ พบว่างบประมาณนำไปใช้จ่ายในด้านวิชาการมากกว่าด้านการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในการศึกษา งบประมาณเกี่ยวกับการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการสอนจริยธรรม และการจัดกิจกรรมโดยการพานักเรียนไปทัศนศึกษาออกสถานที่ โรงเรียนไม่มีงบประมาณที่จะสำรองไว้ได้เลย ทำให้ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้เงินของตัวเองก่อน

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับเวลา เวลาที่ใช้ในการสอน การอบรมจริยธรรมในคาบที่เรียนวิชาสังคมศึกษาแทบไม่มีเลย เวลาที่ใช้เพื่อการพัฒนาจริยธรรมนอกห้องเรียน มีสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ประมาณครึ่งละ 1 ชั่วโมง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและคำสอน มีนักเรียนบางคนไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนี้ จึงไม่ได้รับการปลูกฝัง พัฒนาและส่งเสริม นอกจากนี้เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโดยการนิมนต์พระมาแสดงธรรมะ หรือให้อิโวกาท เขียววิทยากรมาบรรยาย นำนักเรียนชมพิธีกรรมทางคำสอน และจัดนิทรรศการมีน้อยเกินไปไม่เพียงพอ ทำให้ได้ผลไม่คุ้มค่า

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชน ยังไม่ได้รับความร่วมมืออย่างดีพอ ขาดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับแหล่งชุมชน การใช้แหล่งชุมชนที่จะให้ผลประโยชน์ทางด้านการพัฒนาจริยธรรมยังมีน้อยมาก เพราะโรงเรียนอยู่ห่างไกลไปมาไม่สะดวก โอกาสและเวลาในการใช้แหล่งชุมชนไม่อำนวย แหล่งชุมชนบางแห่งกับแคบเกินไป เช่น วัด โบสถ์ สู่เหร่า ไม่สามารถรับนักเรียนได้เพียงพอ เมื่อนักเรียนออกไปใช้มักเกิดความวุ่นวาย ความเบื่อหน่าย และบางโรงเรียนไม่สามารถใช้แหล่งชุมชนได้เลย เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้สภาพแวดล้อมไม่ดี เช่น โรงแรม สถานอาบอบนวด แหล่งเสื่อมโทรม เป็นต้น

4.6 ปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือจากครูภายในโรงเรียน ครูคนใดรับผิดชอบหน้าที่อะไรก็ทำเพียงคนเดียว ไม่ค่อยได้ปรึกษากัน ครูบางคนไม่เห็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาจริยธรรม เน้นเฉพาะวิชาการ ให้ความร่วมมือในการพัฒนาจริยธรรมอย่างไม่ค่อยเต็มใจ และเห็นว่า เป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาโดยตรง นอกจากนี้มีครูบางคนไม่เข้าใจความหมายของคำว่าจริยธรรม

4.7 ปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองน้อย ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาพบปะกับทางโรงเรียนมากนัก ขาดความร่วมมือในด้านการติดตามผลร่วมกับทางโรงเรียน มีผู้ปกครองนิยมเฮียง เข้าข้างลูกของตนในทางที่ผิด และเข้าใจว่าหน้าที่อบรมลูกหลานให้เป็นคนดี เป็นหน้าที่ของครู เท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบ

4.8 ปัญหาเกี่ยวกับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ สื่อมวลชนเป็นแหล่งข่าวทำให้เกิดปัญหาจริยธรรมเสื่อม ทำให้นักเรียนใจแตก เปลี่ยนแบบในตัวอย่างไม่ดี ทำให้จิตใจเสื่อมลง มีค่านิยมผิด ๆ นอกจากนี้สื่อมวลชนมีส่วนช่วยเหลือแก้ไข และพัฒนาจริยธรรมน้อย ไม่ให้การสนับสนุนดีพอทำให้เกิดผลในแง่ลบมากกว่าแง่บวก

4.9 ปัญหาเกี่ยวกับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนนักเรียน นักเรียนชอบทำตามแบบอย่างเพื่อนยึดถือเพื่อนเป็นชีวิตจิตใจ จะคล้อยตามเพื่อน เพื่อให้กลุ่มเพื่อนยอมรับตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เล่นการพนัน และหนีโรงเรียน นักเรียนที่มาจากต่างจังหวัด จะถูกชักชวนไปในทางไม่ดี เด็กที่ขาดความอบอุ่นจากครอบครัวจะยึดถือเพื่อนเป็นแนวทางการประพฤติ โดยเฉพาะเพื่อนที่เกเร

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ จัดตามลำดับความถี่ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน ควรจัดเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาให้กระชับและรัดกุมกว่าปัจจุบัน เพื่อให้ได้มีเวลาสอดแทรกการพัฒนาจริยธรรมได้มากขึ้น จริยธรรมควรจัดเป็นวิชาบังคับ และสัปดาห์สอนเฉพาะ แบบเรียนควรตัดเนื้อหาที่เป็นหลักการลงบ้าง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมาแทนให้มาก เนื้อหาควรมีความกระชับ ปรับปรุงให้เหมาะสมต่อการทำความเข้าใจ ควรจัดให้มีการอบรมแก่ครูในสายสังคมศึกษาอย่างจริงจัง เกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษา และจริยศึกษา เพื่อจะได้เข้าใจหลักสูตร และนำมาพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนตามที่หลักสูตรกำหนด

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารควรแก้ไขด้านจริยธรรมก่อนด้านอื่น เพราะผลเสียทางวิชาการจะตามมาเอง เมื่อนักเรียนมีจริยธรรมแล้วควรจัดให้ผู้บริหารได้เข้าอบรมเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษา รวมทั้งส่งครูเข้ารับการอบรมด้วย ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรทำความเข้าใจกัน และยอมรับฟังความคิดเห็นตกลงร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ

5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งไว้สำหรับกิจกรรมเกี่ยวกับจริยธรรม ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดหาเงินทุนจากด้านอื่นมาใช้จ่ายในการ

นี้ เช่นการขายหนังสือ ขายน้ำ และสำหรับจัดซื้อหาวัสดุอุปกรณ์ นอกจากนี้รัฐบาลควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับงบประมาณที่ตรงใจ เพื่อการพัฒนาจริยธรรมให้มากกว่าเดิม เพราะจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างพลเมืองของชาติให้เป็นคนดีในสังคมได้

5.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเวลา ควรจัดกิจกรรมการล่องน้ให้พอเหมาะกับเวลา และจัดให้มีการอบรมปลูกฝังจริยธรรมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งพร้อมกันทั้งโรงเรียน การจัดกิจกรรมควรมีการวางแผนล่วงหน้าในเวลาอันพอเหมาะ เวลาที่ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมอาจใช้ในช่วง Home Room ตอนเช้าโดยครูผลัดเปลี่ยนกันในแต่ละห้อง แต่ละชั้นเรียน

5.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชน ควรมีการประชาสัมพันธ์ นำโรงเรียนสู่ชุมชน และชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากแหล่งชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน ทางราชการควรช่วยเหลือในการระบุแหล่งชุมชนไว้ แล้วให้โรงเรียนบริเวณนั้นได้ใช้ร่วมกันตามกำหนดวันและเวลา ควรมีการควบคุมดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดในการใช้แหล่งชุมชน นอกจากนี้ควรจัดการแนะแนวให้แก่ชุมชนเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดจริยธรรมเสื่อม และช่วยป้องกันแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้นร่วมกับโรงเรียน หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดนิทรรศการทางจริยธรรมให้มาก และชักนำความสนใจให้เข้าร่วมโดยการโฆษณาชักชวน

5.6 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความร่วมมือจากครูภายในโรงเรียน ต้องชี้ให้ครูทุก ๆ คนเห็นความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรม ควรสั่งครูทุกสาขาวิชา เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับศรัทธศึกษา ควรส่งเสริมจริยธรรมแก่ครูทุกคนก่อนนักเรียน นอกจากนี้ในกรณีนักเรียนทำความผิดครูทุกคนมีสิทธิที่จะว่ากล่าวนักเรียน ไม่ควรปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของใครเฉพาะ และต้องถือหน้าที่ในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมเป็นหน้าที่ของตน ต้องร่วมมือพัฒนาจริยธรรมทุกคน ทุกฝ่ายในโรงเรียน

5.7 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความร่วมมือจากผู้ปกครอง โรงเรียนควรส่งหนังสือแจ้งวัตถุประสงค์ในการประชุมผู้ปกครอง เพื่อขอความร่วมมือและความช่วยเหลือ ชี้แจงให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญในการสอดส่องดูแลความประพฤติที่บ้าน เพื่อประโยชน์ของผู้ปกครองและตัวนักเรียน นอกจากนี้ควรจัดให้ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนตามโอกาส ผู้ปกครองควรมาพบกับครูประจำชั้น เพื่อปรึกษาในกรณีนักเรียนเกิดปัญหาส่วนตัว

5.8 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ทางราชการควรตรึงวงล้อมเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสาร ภาพยนตร์ รายการต่าง ๆ รวมถึงการโฆษณาสินค้าให้รัดกุมและมีมาตรการที่เด็ดขาด กำหนดเวลาให้เหมาะสมในการฉายภาพยนตร์ หรือละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อเรื่องไม่เหมาะสมกับเด็ก รายการที่มีประโยชน์ในการพัฒนาจริยธรรม ควรให้การสนับสนุนมากขึ้น งดโฆษณาในสื่อมวลชนที่อาจทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก สื่อมวลชนควรนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อการพัฒนาจริยธรรมมาเผยแพร่ให้บ่อยครั้ง เพื่อให้เกิดการเลียนแบบที่ดี ครูกับสื่อมวลชนควรมีการประชุมร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อหาทางช่วยกันแก้ไขและพัฒนาจริยธรรม ครูควรชี้แนะให้นักเรียนเห็นคุณและโทษในการรับสิ่งต่าง ๆ มาเลียนแบบจากสื่อมวลชน ผู้ปกครองควรควบคุมเลือกรายการต่าง ๆ ให้ลูกหลานของตนดูหรือรับฟังหรืออ่านให้เหมาะสมกับเวลา พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สมองและอารมณ์ นอกจากนี้สื่อมวลชนทุกประเภทควรคำนึงถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่คนในชาติมากกว่าเงิน

5.9 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนนักเรียน ครูควรให้การแนะนำนักเรียนเป็นตัวของตัวเอง ตัดสินใจในทางที่ถูกต้อง รู้จักเลือกคบเพื่อน ครูและผู้ปกครองต้องช่วยกันคอยสอดส่องดูแลความประพฤติของเด็กอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ครูต้องเข้าถึงนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้คำปรึกษาหารือหาทางช่วยเหลือนักเรียนได้.

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเท่าที่เคยมีผู้ทำนั้นส่วนมากจะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน ศีลธรรมและปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมโดยทั่ว ๆ ไป แต่การวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม มิได้มีผู้ใดได้เคยทำการวิจัยมาก่อนเลย อย่างไรก็ตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและคำแนะนำของผู้ทรงคุณความรู้ ผู้วิจัยคาดว่าคงพอจะเป็นแนวทางในการอภิปรายผลของการวิจัย เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมได้พอสมควร

ผลของการวิจัย เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม ผู้วิจัยได้แยกการอภิปรายผลออกดังนี้

1. ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือค้าส่ง

ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีแนวความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน และใกล้เคียงกันเกี่ยวกับข้อความที่มีลักษณะ เป็นจริยธรรม และประเภทของจริยธรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากสาเหตุหลายประการคือ ครูสังคัมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือคำสอนพุทธ มีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกันคือปริญญาตรี ทำการสอนวิชาสังคัมศึกษาเป็นระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป มีความรู้ในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคัมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น 2521 พอสมควร และคิดว่าเกณฑการตัดสินจริยธรรมควรมาจากหัวข้อที่มีในหนังสือตามหลักสูตรกระทรวง และคำนิยามที่ดีของสังคัม และการที่ครูสังคัมศึกษามีคุณสมบัติเหล่านี้ นับว่าจะ เกิดผลดีต่อการพัฒนาจริยธรรม เพราะครูที่สอนจริยธรรมจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักจริยธรรม พัฒนาการทางด้านจริยธรรมของมนุษย์ เทคนิค หรือวิธีการปลูกฝังจริยธรรม ฯลฯ¹

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม โดยการสอนในห้องเรียน

2.1 การสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท แสดงความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการสอนในวิชาจริยธรรมโดยตรง และสอนสอดแทรกในวิชาอื่นในกลุ่มวิชาสังคัมศึกษา และมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ซึ่งแตกต่างจากสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลงานวิจัยนี้ตรงกับข้อ เสนอแนะของพินิจ รัตนกุล ที่ว่าการสอนจริยธรรมในโรงเรียน ควรสอนสอดแทรกในเนื้อหาทุกวิชา โดยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดใช้วิจารณญาณของตนเอง²

2.2 การตั้ง วัตถุประสงค์ของการสอนจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท แสดงความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการเน้นการนำความรู้ไปปฏิบัติได้ และการพัฒนาทัศนคติที่พึงประสงค์ ซึ่งตรงกับจุดมุ่งหมายวิชาสังคัมศึกษาแนวใหม่ คือมิได้

¹ Harris Alan, Teaching Morality and Religion, (London : George Allent & Unwin C., 1976) p. 47.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคัมไทยปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การค้าสำเนา, 2522), หน้า 140.

มุ่งเน้นด้านเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ (Concept) ได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ มีความสามารถมีทักษะในการสืบสอบ และในการค้นหาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนมีทั้งพุทธิพิสัย และจิตพิสัย¹

2.3 การจัดเนื้อหาที่ต้องสอนตามหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปัญหาของสังคมปัจจุบัน พัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม และคำหนึ่งถึงความสนใจ ความต้องการ ภูมิหลังของนักเรียน ความรู้ ความสามารถที่นำไปใช้ประโยชน์ ผลการวิจัยนี้ตรงกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักการศึกษา นักการศึกษาหลายท่านคือ

แสง สันทร้งาม ได้กล่าวถึงการสอนจริยศึกษาว่าเป็นการสอนในเรื่องของจิตใจ ครูผู้สอนจะต้องศึกษาเนื้อหาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง และใช้วิธีการสอนที่จะโน้มน้าวจิตใจให้นักเรียนคล้อยตาม โดยให้สัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ การสอนจะต้องเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจทั้งในเนื้อหา และการจัดกิจกรรมของครู และมีการสรุปย้ำที่ประทับใจเด็กด้วย ทั้งนี้บุคคลที่อยู่รอบตัวเด็กจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก² นิเชต สุนทรพิทักษ์ กล่าวว่ากระบวนการที่จะนำไปสอนให้ได้ผลนั้น จะต้องทำให้สิ่งที่จะสอน มีความใกล้ชิดกับชีวิต มีความตื่นเต้น มีความเร้า และมีความสัมพันธ์กับปัญหา วันต่อวันที่เด็กจะต้องพบ นอกจากนี้ยังจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติที่มีอยู่กับตัวเด็กประกอบเข้าไปด้วย โดยจะต้องให้เด็กในวัยต่าง ๆ นั้นได้เจริญไปตามธรรมชาติ³ และ ลูภา มาลากุล ณ อยุธยา ได้เสนอแนะไว้ว่าการสอนจริยธรรมควรสอนให้สอดคล้อง

¹ Edwin Fenton, Teaching the New Social Studies in Secondary School. p. 63.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน, หน้า 222-228.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, หน้า 25.

คล้องกับธรรมชาติของแต่ละบุคคล และพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ¹ นอกจากนี้ผลการวิจัยตรงกับข้อเสนอแนะงานวิจัยของ จิตรา พงษ์กิจมงคล ที่ได้เสนอต่อครูสังคัมศึกษาไว้ว่า ครูควรพยายามจัดบทเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนส่วนใหญ่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์²

จะเห็นได้ว่าความเห็นและข้อเสนอแนะส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้เด็กนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาจริยธรรม

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรม ครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการเน้นเรื่องจริยธรรมไปในทางบวก สอนให้นักเรียนนำไปปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในบทเรียน รู้จักสรุปแนวความคิดรวบยอดของเนื้อหา หัวข้อทางจริยธรรม และนำเอาไปใช้กับประสบการณ์ใหม่ของชีวิตประจำวัน ส่วนให้นักเรียนท่องจำมีน้อย แสดงว่าครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาแนวใหม่ของไทยที่เน้นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ที่ว่าเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนไทยเข้าใจตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม และนำความรู้ความเข้าใจมาแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น³

2.5 วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน ครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน ซึ่งต่างกับ

¹ ลู่ภา มาลากุล ณ อยุธยา, "การปลูกฝังจริยธรรมไทยในวัยเด็ก", ประชาศึกษา 6 (มกราคม 2518) : 16.

² จิตรา พงษ์กิจมงคล "ความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนกับความสนใจในกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวิชาสังคัมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517) หน้า 91.

³ ลิปพนนท์ เกตุทัต, "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" จุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์, 2518) หน้า 189.

ผลงานวิจัยของคู่กร ศรีแลน¹ พรเลขา ตูลารักษ์² อารยา เกษมณี³ และวันดี วัฒนาประสิทธิ์⁴ ที่ว่าวิธีการสอนเท่าที่ปฏิบัติกันอยู่ในโรงเรียน ครูมักจะสอนศีลธรรมโดยใช้การบรรยาย ให้นักเรียนอ่านจากหนังสือจากบทเรียน หนังสืออ่านประกอบที่ครูหามาให้ ครูอธิบายข้อความหรือความหมายของคำศัพท์ โดยมุ่งหวังจะให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ สามารถจดจำคำสอนของครูนำไปใช้ได้เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งวิธีการสอนเช่นนี้มีปัญหา เพราะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้บังเกิดผลได้ และทำให้นักเรียนขาดความคิดวิพากษ์วิจารณ์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสอนให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช่ข้อง่าย และจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายด้วย

การที่ครูส่งคมศึกษา เริ่มมีพัฒนาการ เกี่ยวกับ เทคนิคหรือวิธีการสอนแบบใหม่ที่น่าจะจะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอน และการพัฒนาจริยธรรมต่อไปในอนาคต เพราะตรงกับหลักการสอนที่มีผู้รู้หลายท่านได้ให้หลักไว้ เช่น พระราชวรมุนี ได้กล่าวถึงหลักการสอนที่สามารถนำมาใช้สอนจริยธรรมดังนี้คือ

1. สอนด้วยความจริงจริง รู้จริง ทำได้จริง จึงสอนเขา
2. สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณาเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยปัญญาของเขาเอง
3. สอนให้ได้ผลจริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้น ๆ เช่น ให้เข้าใจได้

¹ คู่กร ศรีแลน, "วิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอนศีลธรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา ปีการศึกษา 2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517), หน้า 85.

² พรเลขา ตูลารักษ์, "การสอนวิชาศีลธรรมในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา" หน้า 72.

³ อารยา เกษมณี, "ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) หน้า 89.

⁴ วันดี วัฒนาประสิทธิ์, "ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น." (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) หน้า 69.

จริง เห็นความจริง ทำได้จริง นำไปปฏิบัติได้ผลจริง เป็นต้น¹

ปรีชา ย่างขวัญปน ได้กล่าวถึงวิธีการสอนคำสอนให้ได้ผลว่าทำได้โดยต้องให้เด็กรู้จักตัดสินใจได้ด้วยตนเอง คำสอนทางคำสอนควรเป็นข้อมูลอย่างหนึ่งในการศึกษา ไม่ใช่เป็นหลักการที่จะให้เด็กเรียน การหาวิธีให้เด็กรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง² จากข้อเสนอแนะการสอนคำสอนดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับความคิดของนิตราวรรณ จินตกานนท์ ที่เน้นให้เด็กคิด ใช้เหตุผลตัดสินใจหรือเลือกด้วยวิจารณญาณของเด็กเอง³

จากหลักการสอนที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการสอนจริยธรรมแก่เด็ก ไม่ควรกำหนดหลักจริยธรรมให้เด็กประพฤติปฏิบัติ ควรกำหนดเพียงว่าจริยธรรมที่พึงประสงค์ในปัจจุบันคืออะไร และหัดให้เด็กรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล ให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง นั่นคือการสอนแบบสืบส่วนสอบสวน (Inquiry Method) นั่นเอง

2.6 การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนจริยธรรม ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ และมีความคิดเห็นในระดับน้อยเกี่ยวกับการให้หุ่นจำลอง ภาพยนตร์ ฟลิ้มสตริป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปราณี วิสุรวานิชย์⁴ กมล อตุลพันธ์⁵ และพรเลขา ตูลารักษ์⁶ ที่พบว่าครูสังคมศึกษาใช้

¹ พระราชวรเมธี, พุทธจริยธรรม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2523), หน้า 70-74.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน, หน้า 99.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

⁴ ปราณี วิสุรวานิชย์, "การสอนศีลธรรมในโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) หน้า 106.

⁵ กมล อตุลพันธ์, "การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมเจ้าสร้อย มหาวิทยาลัยรามคำแหง." หน้า 50.

⁶ พรเลขา ตูลารักษ์, "การสอนวิชาศีลธรรมในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา" หน้า 74.

วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากโรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนไม่เพียงพอ ครูยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อประกอบการสอน และมีเวลาไม่เพียงพอที่จะใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการสอน ดังนั้นการใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์จึงเป็นการใช้สื่อการสอนที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

2.7 การวัดผลการพัฒนาจริยธรรม ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการวัดด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถนำไปปฏิบัติได้ ความเชื่อ ศรัทธา และการยอมรับ ซึ่งต่างกับผลงานวิจัยของ วันดี วิวัฒนาประสิทธิ์ ที่พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่วัดผลด้านความเข้าใจ การคิดหาเหตุผล และการนำไปใช้¹ แสดงว่าครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ ที่ว่าต้องวัดผลผู้เรียนในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

2.8 การวัดผลและประเมินผล ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการให้คะแนนจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ และการสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคล ซึ่งต่างกับผลงานวิจัยของ วันดี วิวัฒนาประสิทธิ์ที่ว่าครูมักให้ความสำคัญของคะแนนโดยดูจากผลการสอบข้อเขียน มากกว่าการปฏิบัติของนักเรียน² แสดงว่าในปัจจุบันครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวัดผลและประเมินผล ไม่เน้นความจำ แต่เน้นความรู้ ความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติจริง และพฤติกรรมที่แสดงออก

ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างกันของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทที่พบจากการวิจัยที่ควรกล่าวถึงได้แก่

การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราชูฏร์กับโรงเรียนเครือคำล้นาต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ของจริง และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล กับโรงเรียนในเครือคำล้นาต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับการใช้สไลด์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนแต่ละประเภทจะใช้วัสดุอุปกรณ์ชนิดไหน ขึ้นอยู่กับความสำคัญหรือความจำเป็น เวลาและความสะดวกในการใช้

1 วันดี วิวัฒนาประสิทธิ์, "ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น." หน้า 71.

2 วันดี วิวัฒนาประสิทธิ์, "ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น." หน้า 72.

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน

3.1 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องการสังเกตและดำเนินการสังเกตกิจกรรมร่วมกับนักเรียนทั้งวิธีการในการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ และพบว่ามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ซึ่งแตกต่างจากสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และตรงกับความเห็นของโรเบิร์ต ดี บาร์ (Robert D. Barr) ที่ว่าควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกเรียนกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ ความถนัด และตามความประสงค์ของเขา ให้นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้โดยการไปแหล่งวิทยากรในชุมชน เช่น ธนาคาร วัด สถานที่ราชการ และหน่วยราชการ ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และให้นักเรียนได้เรียนจากสังคมและวัฒนธรรมของผู้อื่น และโรงเรียนควรพยายามเชื่อมโยงการเรียนในชั้นเรียนกับการเรียนจากประสบการณ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน¹ นอกจากนี้ตรงกับข้อเสนอนโยบายของงานวิจัยของประสิทธิ์ ปริกชิตตานนท์ ที่ว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตร² ซึ่งแสดงว่าครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญ ยอมรับฟังความคิดเห็น และการกระทำของนักเรียน นับว่าเป็นการฝึกและปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาจริยธรรมต่อไป

3.2 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องการสังเกตกิจกรรมเกี่ยวกับชุมนุมสังคมศึกษา ซึ่งตรงกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ปริกชิตตานนท์ ที่ว่าชุมนุมสังคมศึกษา เป็นชุมนุมที่จัดมากทุกโรงเรียน³ ซึ่งในการจัดชุมนุมต่าง ๆ ขึ้นนั้นครูควรคำนึง

¹ Robert D. Barr, "Beyond the 'New' Social Studies", The Social Studies, 54 (April 1973) : p. 159.

² ประสิทธิ์ ปริกชิตตานนท์ "ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร." (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) หน้า 111.

³ ประสิทธิ์ ปริกชิตตานนท์ "ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" หน้า 108.

ว่าโรงเรียนเป็น "The School Without Walls" คือการให้นักเรียนได้ใช้ชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ แทนที่จะนั่งเรียนหนังสือในห้องเรียนเท่านั้น นักเรียนควรเรียนรู้โดยมีประสบการณ์ตรงจากโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย โรงละคร สำนักงานและสถาบันทางวัฒนธรรมด้วย โรงเรียนตามแนวคิดใหม่นี้ไม่ใช่ว่าหมายถึงอาคารเรียนเท่านั้น ห้องเรียนจะอยู่ที่ใดก็ได้ในชุมชนที่สามารถจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและด้วยตนเอง และอาจได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเมื่อเขาต้องการ¹

3.3 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องเกี่ยวกับการสวดป้ายนิเทศ นิทรรศการแสดงพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ หรือวันสำคัญทางศาสนา และการสวดประกวดความสะอาดของห้องเรียน ซึ่งการสวดกิจกรรมเหล่านี้เป็นการฝึกและปลูกฝังให้นักเรียนเสียสละ ไม่เอาตัวเอาเปรียบ รู้จักการผ่อนหนักผ่อนเบา และรู้สึกละเอียดต่อการหลีกเลี่ยงหน้าที่ที่ได้รับหมาย แสดงว่าครูสังคมศึกษาต้องการให้นักเรียนมีคุณสมบัติเหล่านี้มาก เนื่องจากการสร้างเด็กให้เป็นพลเมืองดีนั้น เด็กที่จบจากโรงเรียนมัธยมไปแล้วจะปี ยังมีความรู้ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของตนต่อสังคม และบุคคลอื่นน้อยมาก อาจเป็นเพราะสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีในห้องเรียนไม่สอดคล้องกับชีวิตนอกโรงเรียน ทำให้สิ่งที่เรียนไปแล้วเป็นเหมือนประสบการณ์เทียม ดังนั้นการลดความเป็นพลเมืองดีต้องมีการปฏิบัติด้วย

3.4 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการประเมินผลกิจกรรมในเรื่องที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ทักษะคิด ความเชื่อ และศรัทธา ซึ่งตรงกับที่ข้าพญา ศึกษารัตน์ กล่าวไว้ว่าการพัฒนาจริยธรรมจะบรรลุผล ถ้าให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศีลธรรม จริยธรรม และศาสนา อย่างถูกต้อง และให้นักเรียนนำความรู้ความเข้าใจไปประพฤติปฏิบัติ² แสดงว่าครูต้องการให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติโดยมีพื้นฐานจากความเชื่อ และศรัทธามากกว่าอย่างอื่น

¹ Glen L. Crane, "The New Social Studies : Recent Attempts to Implement It," The Social Studies, 55 (January 1974) : p. 25.

² ข้าพญา ศึกษารัตน์, "การสอนศีลธรรมในโรงเรียน," มิตรครู 16 (สิงหาคม 2512)) : 20

3.5 การมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาส่วนตัวของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นในระดับมาก ซึ่งตรงกับงานวิจัยของน้อมจิตต์ ชูสุวรรณ¹ ที่พบว่านักการศึกษาและบุคคลทั่วไปมีความคิดเห็นที่ครูสังคมศึกษาจะถือเป็นหน้าที่โดยตรง ในการให้คำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาของนักเรียนในเรื่องการเรียน และเรื่องส่วนตัว¹ ทำให้เห็นว่าครูสังคมศึกษารู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนดีเป็นอย่างดี

3.6 การแก้ปัญหาส่วนตัวของนักเรียนร่วมกับผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นในระดับมาก เกี่ยวกับวิธีเชิญผู้ปกครองมาพบ แสดงว่าการแก้ปัญหาส่วนตัวของนักเรียนครูเห็นว่าผู้ปกครองหรือครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีอิทธิพลแก่นักเรียน เพราะทั้งครูและผู้ปกครอง ต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาจึงจะประสบผลมากกว่าให้ครูเป็นผู้แก้แต่เพียงฝ่ายเดียว ในปัจจุบันนี้จะ เห็นได้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีโอกาสนพบปะพูดคุยกับครูอาจารย์นาน ๆ ครั้ง ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการจราจร ปัญหาการงานรัดตัวของผู้ปกครอง และของครู จึงทำให้การพบปะระหว่างผู้ปกครองกับครูไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นโรงเรียนควรจัดให้มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูได้มีโอกาสเล่าหรือชี้แจงถึงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนักเรียนให้ผู้ปกครองได้รับทราบ เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจวิธีการหรือนโยบายของครูมากยิ่งขึ้น และช่วยให้อาจารย์ได้รับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้ปกครองมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

3.7 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท เห็นด้วยมากกับการลงโทษนักเรียนโดยวิธีว่ากล่าวตักเตือน และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ เมื่อนักเรียนก่อปัญหาส่วนตัว แต่ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษหนักขึ้นเรียนหรือหน้าแถว เพราะว่าการลงโทษถือว่าเป็นวิธีการจูงใจในทางลบ ส่งผลดีน้อยกว่าวิธีการให้รางวัล และจะใช้เมื่อใช้วิธีการจูงใจแบบอื่น ๆ ไม่ได้ผล ดังนั้นในการลงโทษ ครูควรพิจารณาถึงผลที่จะตามมาให้รอบคอบทุกด้านเสียก่อน²

¹ น้อมจิตต์ ชูสุวรรณ, "คุณธรรมนิยมของครูสังคมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521) หน้า 4-5.

² พงษ์ หันนาสินทร์, การสอนค่านิยมและจริยธรรม, หน้า 140-141.

3.8 ครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท เห็นด้วยมากกับการลงใจด้วยวิธีการกล่าวชมเชยนักเรียนที่ทำความดีต่อหน้าเพื่อนในชั้นเรียนหรือหน้าแถว ซึ่งถือว่าการกล่าวชมเชยเป็นวิธีการให้รางวัลอย่างหนึ่งที่ให้ผลในทางบวก เพราะการให้รางวัลเป็นสิ่งที่สนองความต้องการหลายอย่างของคน โดยเฉพาะความต้องการที่จะได้รับความนับหน้าถือตาจากผู้อื่น และความต้องการ ความรัก และความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น และการให้รางวัลนั้น ต้องเป็นไปในทางส่งเสริมให้คนรู้จักปฏิบัติด้วยความสม่ำเสมอ ไม่ใช่ให้รางวัลจากการที่ปฏิบัติเพียงชั่วคราว และที่สำคัญคือต้องให้นักเรียนทุกคนเข้าใจดีว่าทุกคนมีโอกาสทำเทียมกันในการได้รับรางวัล¹

ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างกันของครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท ที่พบจากการวิจัยที่ควรกล่าวถึงได้แก่

วิธีการในการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการบังคับให้นักเรียนทุกคนที่เรียนวิชาจริยธรรมเข้าร่วม ครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะในโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ เน้นเรื่องจริยธรรมมากกว่าโรงเรียนรัฐบาล เนื่องจากโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ เป็นโรงเรียนที่เกี่ยวข้องโดยตรงในเรื่องนี้ จึงต้องการให้นักเรียนเข้าร่วมทุกคน

การจัดชุมนุมทุกระดับและวัฒนธรรมไทย ครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกับครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุติฐานที่ตั้งไว้ เป็นเพราะโรงเรียนรัฐบาลสามารถจัดชุมนุมต่าง ๆ ได้มากกว่า เนื่องจากมีงบประมาณ และบุคลากรที่เหมาะสม ส่วนโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ เป็นโรงเรียนในศาลาอื่นที่ไม่ใช่ศาลาพุทธ จึงทำให้มีความคิดที่แตกต่างออกไป

การนิมนต์พระมาแสดงธรรมะ และให้อโวาทแก่นักเรียน ครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูส่งนักศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากโรงเรียนในเครือศาลาต่าง ๆ มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ทั้งสองอย่างคือ การสอนและเผยแผ่คำสอนอยู่แล้ว

¹ เรื่องเดียวกัน

การนำนักเรียนไปร่วมในวันสำคัญทางศาสนา ครูสังคมนักศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภท มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องมาจากกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรม นอกสถานที่ จำเป็นต้องใช้เงิน บุคลากรและเวลาพอสมควร และโรงเรียนบางประเภทมีสถานที่ ที่จะนำนักเรียนไปร่วมในวันสำคัญทางศาสนาพร้อมอยู่แล้ว

การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาส่วนตัวของนักเรียน **ศึกษาแก้ปัญหาการสูบบุหรี่** เล่งยาเสพติดให้โทษ และการสักขโมย ครูสังคมนักศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ มีความคิดเห็นแตกต่าง กับครูสังคมนักศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุติฐาน ที่ตั้งไว้ เป็นเพราะในโรงเรียนราษฎร์เกิดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มาก และครูคงเห็นว่าเป็นปัญหา ที่ใหญ่โตอาจทำให้ชื่อเสียงของโรงเรียนเสียก็ได้ จึงจำเป็นที่ครูต้องร่วมมือช่วยเหลือแก้ไขในปัญหา เหล่านี้

การแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้ประกอบการ เกี่ยวกับการรายงานความประพฤตินักเรียนให้ ผู้ปกครองทราบทางจดหมาย ครูสังคมนักศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล มีความคิดเห็นแตกต่างกับครูสังคมนัก ศึกษาในโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ คงจะมีการติดต่อกับผู้ประกอบการอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ครูและผู้ประกอบการสามารถติดต่อกันได้เร็วกว่าทางจดหมาย จึงทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

จากผลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดที่จะเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการพัฒนาจริยธรรมให้บรรลุผลดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาอบรมเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพ และเป็นกระทรวงที่มีหน่วยงานรับผิดชอบ ทางด้านนี้โดยตรง เช่น กรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา เป็นต้น ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงควรดำเนินการดังนี้

1.1 กำหนดนโยบายหรือวางแผนพัฒนาจริยธรรม รวมทั้งจัดหลักสูตรการเรียน การสอนที่เน้นในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมให้แก่เยาวชนอย่างต่อเนื่องทุกกระบวนการศึกษา โดย มอบหมายให้หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องได้ลงมือกระทำอย่างจริงจัง และ

อย่างแท้จริง เพื่อจะได้บรรลุจุดมุ่งหมายโดยเร็ว

1.2 สนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ดำเนินงานด้านจริยธรรม ได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการระดมสรรพกำลังทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม สำหรับเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของเยาวชน และประชาชนโดยทั่วไป ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวกับจริยธรรม เพื่อให้การพัฒนาจริยธรรมมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

1.3 การจัดการศึกษาในโรงเรียนนั้น ควรจะได้จัดตั้งในรูปแบบที่เปิดสอนเป็นวิชาเฉพาะและในรูปของหลักสูตรแฝง ทั้งนี้เพราะว่าการศึกษาในฐานะที่เป็นวิชาหนึ่งนั้นมีลักษณะที่มุ่งเน้นความรู้ทางทฤษฎี ส่วนการจัดการศึกษาในรูปของหลักสูตรแฝงนั้นมีลักษณะที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติจริง ๆ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาในรูปแบบทั้งสองให้ควบคู่กันไป และจะต้องจัดให้มีลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วย

1.4 วางระเบียบการสอบคัดเลือกครูเข้าทำการสอนวิชาสังคมศึกษาให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะควรเลือกรับเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาเอกสังคมศึกษาหรือผู้ผ่านการฝึกฝนอบรมในวิชาสังคมศึกษาเท่านั้น เพื่อให้ได้ครูสังคมศึกษาที่มีสมรรถภาพสูงทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพครู สามารถปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนสังคมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะครูสังคมศึกษาเป็นครูที่รับผิดชอบในการปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรมโดยตรง ซึ่งจำเป็นต้องรู้เรื่องจริยธรรม และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในธรรมชาติของปัญหาทางจริยธรรม วิธีการแก้ปัญหา และรู้ว่าจะประพฤติปฏิบัติให้มีจริยธรรมได้อย่างไร

1.5 ควรศึกษาและวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับจริยธรรม เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ตลอดจนการป้องกัน และแก้ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรม แล้วรายงานผลของการศึกษา ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียน และบุคคลในวงกว้างต่าง ๆ ได้ทราบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

เนื่องจากผู้บริหารมีความสำคัญที่สุดในโรงเรียน ในการจะทำให้การพัฒนาจริยธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ดังนั้นผู้บริหารจึงควรพิจารณาข้อเสนอแนะต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

2.1 ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมให้แก่นักเรียน โดยการกำหนดนโยบายและปรัชญาของโรงเรียนให้ชัดเจนและประกาศให้ครูและนักเรียนตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทราบทั่วถึงกัน เพื่อวางระเบียบปฏิบัติให้เป็นที่เข้าใจและสอดคล้องกัน จะมีผลต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีจริยธรรมได้

2.2 พยายามศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมให้ดีพอ เพื่อจะได้สามารถให้การสนับสนุน แนะนำ นิเทศ ติดตามผล และแก้ปัญหาให้แก่ครูได้

2.3 เปิดโอกาสให้ครูส่งคนศึกษาได้ไปอบรม และเพิ่มพูนความรู้ทางศีลธรรมจริยธรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อตัวครูจะได้มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาจริยธรรมอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจในการสอน การพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนมากยิ่งขึ้น

2.4 สนับสนุนในด้านงบประมาณ เพื่อจะได้อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน

2.5 พยายามจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อการพัฒนาจริยธรรมให้มากขึ้น และมีการติดตามผลทุกระยะ

2.6 เปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ได้มีความคล่องตัวในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ ในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมอย่างแท้จริง แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบที่ถูกต้องด้วย

2.7 หากวิธีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจถูกต้อง และมีทัศนคติที่ดีในเรื่องการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการส่งเสริม และพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก

2.8 ศึกษาหลักคำสอน ขนบธรรมเนียมประเพณีและความต้องการของท้องถิ่นของชุมชน เพื่อป้องกันและขจัดความขัดแย้งซึ่งอาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับครู

ครูเป็นบุคคลที่รับบทบาทมาก ที่สุดในการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียน เพราะฉะนั้นครูจึงควรปฏิบัติดังนี้

3.1 ครูควรปรับปรุงตนเองให้มีความรู้กว้างขวางทันต่อเหตุการณ์ โดยหมั่นค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติให้เกิดแก่ตนเองมากที่สุด

3.2 ตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนและวางแผนการสอน ตลอดจนการสังเกตกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ควรสอนให้เข้ากับสภาพสังคมและเหตุการณ์ประจำวัน และให้นักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติจริงในห้องเรียน เพื่อสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ ครูควรนำวิธีสอนใหม่ ๆ มาใช้ โดยการหยิบยกเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมาให้นักเรียนอภิปราย และช่วยกันแก้ปัญหา นอกจากนี้ควรจัดให้มีกิจกรรมในชั้นเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน นักเรียนจะมีโอกาสพูด คิด และทดลองกระทำจริง มีโอกาสแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาพฤติกรรม และแนวคิดทางจริยธรรมอย่างได้ผลดี

3.3 ใช้อุปกรณ์การสอนให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียน การใช้แหล่งวิชาในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ครูควรนำแหล่งความรู้จากชุมชนมาใช้ประกอบการสอน และการสังเกตกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วย

3.4 ครูควรปรับตนเองให้เข้ากับสภาพของชุมชน พยายามสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกับบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เช่น วิทยากร ผู้ปกครองของนักเรียน บุคคลในชุมชน รวมทั้งครูในโรงเรียนในการสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งได้แก่การสังเกตนิทรรศการ งานประจำปีของโรงเรียน การจัดงานเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และเพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชน

3.5 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนตามความเหมาะสมแก่โอกาส เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฟังวิทยากรบรรยาย การไปร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ เพราะจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ การปรับตัว และนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน

3.6 ในการใช้แหล่งชุมชน ครูควรได้เลือกพิจารณาให้เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด โดยศึกษาปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นของบุคคลอื่น ๆ ที่เคยใช้แหล่งชุมชนนั้นก่อน มีการวางแผนอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อจะได้ใช้ได้อย่างได้ผล สัมฤทธิ์ความมุ่งหมาย

3.7 ในการวัดและประเมินผลควรจะได้มีการทำทุกกระยะและต่อเนื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดและประเมินทุกด้าน โดยเน้นกันพฤติกรรมให้มากที่สุด และต้องคำนึงถึงผลที่จะได้ทางพฤติกรรมเป็นสำคัญ

3.8 ติดตามความประพฤติของนักเรียนตลอดเวลาทั้งที่บ้านและโรงเรียนอย่างเต็มที่ โดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย และต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมแก่เด็ก

3.9 ครูทุกคนในโรงเรียนต้องถือว่าภาระหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ปลุกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนั้นเป็นหน้าที่ของตน และการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มใจทุกครั้งเมื่อมีโอกาส มิใช่ให้เป็นเพียงหน้าที่ของครูสังคมศึกษาเท่านั้น

4. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง

ผู้ปกครองและบิดามารดาของนักเรียน เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเด็ก จึงควรทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในการพัฒนาจริยธรรมให้เด็ก ดังนั้นจึงควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

4.1 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กในการให้การอบรมเลี้ยงดูสั่งสอน ให้คำปรึกษาหารือให้ความใกล้ชิดกับบุตรที่อยู่ในวัยรุ่นอย่างพอเพียง เพื่อเด็กจะได้เกิดความอบอุ่นไว้วางใจ และไม่ประพฤติปฏิบัติตนออกนอกกรอบนอกทาง เก่าที่ควร

4.2 อบรมถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ตลอดจนการนำหลักคำสั่งสอนของศาสนาไปปฏิบัติ และหน้าที่ของพลเมืองดีที่พึงกระทำในสังคมให้แก่บุตรของตนอย่างสม่ำเสมอ

4.3 แนะนำและช่วยเหลืออย่างจริงจังและจริงจัง ในการฝึกฝนเด็กให้รู้จักหน้าที่ และทำงานตามความสามารถ และความเหมาะสมของวัย เพื่อจะได้ทำให้เด็กรู้จักใช้เหตุผล มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นอย่างเหมาะสม

5. ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนโดยเฉพาะ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ภาพยนตร์ มีอิทธิพลมากต่อการปลุกฝัง พัฒนาค่านิยม จริยธรรม ให้แก่เด็กและเยาวชน ในปัจจุบันสื่อมวลชนได้แพร่กระจายไปทั่วประเทศ สิ่งที่ดีถ่ายทอดจากสื่อมวลชนไปยัง เด็กจึงมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลาสติใจ ทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ดังนั้นสื่อมวลชนจึงควร

5.1 ตระหนักถึงความสำคัญในหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม และประเทศชาติ
ควรเสนอเรื่องราวหรือภาพที่เป็นการส่งเสริม และช่วยพัฒนาจริยธรรม ตลอดจนค่านิยมที่ดีงาม
ที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในทางที่ดีแก่สังคม และประเทศชาติอย่างแท้จริง

5.2 เล่าหาหรือเสนอรายการที่ส่งเสริมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีสำหรับเด็กและ
เยาวชน โดยร่วมมือกับหน่วยงานของทางราชการ ซึ่งจะช่วยให้สื่อมวลชนมีโอกาสรับใช้ประเทศชาติ
และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสื่อมวลชนกับทางราชการด้วย

5.3 เล่นอย่างหรือข้อคิดต่าง ๆ ด้วยความเป็นกลาง เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี
และตั้งก้าึงถึงความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงาม ตลอดจนกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชน
ทั่วไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้สังคมสงบสุข โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้านการค้ามากเกินไป

5.4 สื่อมวลชนต่าง ๆ ควรร่วมมือประสานงานกัน โดยยึดประโยชน์ของสังคม
เป็นหลัก และคำนึงถึงการปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรม ค่านิยมที่ดีให้แก่เด็กและ เยาวชน

6. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันผลิตครู

สถาบันผลิตครูมีหน้าที่หลักในการผลิตครู และเตรียมครูให้แก่ประเทศ ซึ่งเป็น
หน้าที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้อการพัฒนาจริยธรรมบรรลุผลตามความมุ่งหมาย ดังนั้นสถาบันผลิตครู
จึงควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

6.1 ควรปรับปรุงหลักสูตรการสอนวิชาเนื้อหาทางสังคมศึกษา และวิธีการสอน
วิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับนิสิตนักศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวง
ศึกษาธิการ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ผลในโรงเรียน เมื่อออกไปปฏิบัติหน้าที่แล้ว

6.2 การจัดการเรียนการสอนในสถาบันผลิตครู ควรเป็นผู้นำในการใช้เทคนิค
หรือวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การสอนแบบสืบสอบ (Inquiry) การสอนแบบแก้
ปัญหา (Problem-Solving) การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulations) และบทบาท
สมมุติ (Role-Playing) เป็นต้น มาใช้เพื่อฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ตลอดจนฝึกให้
นิสิตนักศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม ค่านิยมที่ดีใน
สังคมอีกวิธีหนึ่ง

6.3 เพื่อช่วยครูสังคมศึกษาให้มีความพร้อมด้านเทคนิคการสอน การสร้างและ

ใช้สื่อการสอน และการแก้ปัญหาอื่น ๆ ควรปรับปรุงหลักสูตรฝึกหัดครูให้มีภาคปฏิบัติด้านวิชาชีพ ให้มากขึ้นและให้มีการฝึกภาคปฏิบัติที่ต่อเนื่อง เพื่อให้บัณฑิตศึกษามีความพร้อมทุก ๆ ด้าน เช่น มีทักษะที่จำเป็น มีเทคนิคในการปรับตัว รู้จักวิธีทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้าใจในวิชาชีพครู และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีความมั่นใจที่จะออกไปประกอบอาชีพครู ซึ่งจะส่งผลดีในการที่จะออกไปเป็นผู้ปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

6.4 สภามันฝึกหัดครูควรจะได้พิจารณา และคำนึงถึงคุณภาพทางจริยธรรมของผู้ที่จะออกไปเป็นครูด้วยว่ามีความรู้ความเข้าใจ และมีจริยธรรมเหมาะสมที่จะ เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ และการอบรมสั่งสอน ตลอดจนปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนได้เหมาะสมเพียงใด ซึ่งในการทำเช่นนี้ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรทางจริยธรรมของสถาบันฝึกหัดครูด้วย

6.5 เป็นผู้นำในการใช้วิธีการสอนใหม่ ๆ ตลอดจนการใช้อุปกรณ์ และการจัดกิจกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจไปสู่โรงเรียนระดับต่าง ๆ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อครูและนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

6.6 ส่งเสริมด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ โดยร่วมมือกับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี ทำให้ชุมชนเข้าใจและสนับสนุนในทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ จะต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รักษา ถ่ายทอด และฟื้นฟูวัฒนธรรม คีลธรรม จริยธรรมในท้องถิ่น เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน

6.7 ควรมีบทบาทร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการในการอบรมศีลธรรมจรรยาแก่ ครู นักเรียน และประชาชนโดยทั่วไป ทั้งในด้านความประพฤติและการวางตนในด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคัมศึกษา มัธยมตอนปลาย 2524 ในทำนองเดียวกันต่อไป
2. ควรศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาค เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษา เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร และนักเรียน เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม เพื่อจะได้นำมา เป็นแนวทางในการวางแผน และปรับปรุง

การปฏิบัติงานของครูสังคัมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. การได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการ เรียนการสอนจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย เพื่อใช้ในการปรับปรุงการ เรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ถึงถิ่นและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย